

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

ДЕРЖАВНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ У НАГРОМАДЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОГО ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ STATE SECTOR OF ECONOMY IN NATIONAL HUMAN CAPITAL CONSUMPTION

У статті розглянуто роль та можливості державного сектору в нагромадженні національного людського капіталу. Кожна країна визначає нагромадження національного людського капіталу як пріоритетну мету свого соціально-економічного розвитку. Об'єктивна необхідність участі державного сектору в нагромадженні національного людського капіталу зумовлена неспроможністю ринку самостійно генерувати ефективні механізми такого нагромадження. В країнах-лідерах у світовому рейтингу за оцінюванням розвитку людського капіталу частка державного сектору у фінансуванні інвестицій в освіту та охорону здоров'я була більшою, ніж частка приватного сектору, що свідчить про переважаючу роль державного сектору економіки у нагромадженні національного людського капіталу. Відставання України в нагромадженні національного людського капіталу зумовлене недостатністю фінансування його нагромадження за рахунок ресурсів державного сектору економіки та слабкими потенційними фінансовими можливостями приватного сектору економіки.

Ключові слова: державний сектор економіки, нагромадження капіталу, людський капітал, інвестиції в людський капітал, державні витрати, приватні витрати.

В статье рассмотрены роль и возможности государственного сектора в нако-

плении национального человеческого капитала. Каждая страна определяет накопление национального человеческого капитала как приоритетную цель своего социально-экономического развития. Объективная необходимость участия государственного сектора в накоплении национального человеческого капитала обусловлена неспособностью рынка самостоятельно генерировать эффективные механизмы такого накопления. В странах-лидерах мирового рейтинга по оцениванию развития человеческого капитала доля государственного сектора в финансировании инвестиций в образование и здравоохранение была больше, чем доля частного сектора, что свидетельствует о преобладающей роли государственного сектора экономики в накоплении национального человеческого капитала. Отставание Украины в накоплении национального человеческого капитала обусловлено недостаточностью финансирования его накопления за счет ресурсов государственного сектора экономики и слабыми потенциальными финансовыми возможностями частного сектора экономики.

Ключевые слова: государственный сектор экономики, накопление капитала, человеческий капитал, инвестиции в человеческий капитал, государственные расходы, частные расходы.

УДК 330.311+330.356.4

Підпригора Л.А.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки освіти
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

The article deals with the role and opportunities of the public sector in the accumulation of national human capital. Each country defines the accumulation of national human capital as a priority objective of its socio-economic development. In accordance with market principles of management, the main sources of investment in national human capital should be the financial resources of business entities and households, that is, private sector finances. But the objective need for public sector participation in the accumulation of national human capital is due to the inability of the market to independently generate effective mechanisms for such accumulation. A systematic and active accumulation of national human capital in a modern market economy is impossible without the use of financial potential of the state sector of the economy. National human capital is formed, mainly, as a result of the consumption of specific goods, which by their characteristics in the modern economy are classified as "public goods": education, health care, culture, ecology. As a result of functioning of the public sector in the economy, a group of factors is formed that influence the accumulation of national human capital. The most important among them is the level of general education and the state of health of the population. In the world leaders in the global ranking of human capital development, the share of the public sector in financing investment in education and health was greater than the private sector, indicating the prevailing role of the public sector in the accumulation of national human capital. Lack of Ukraine in the accumulation of national human capital is conditioned by insufficiency of financing of its accumulation at the expense of resources of the state sector of the economy and weak potential financial possibilities of the private sector of the economy. Public funding for education and health is not in line with international recommendations and positive global examples, norms of domestic legislation and public inquiry. For the formation of a powerful national human capital in the national economy of Ukraine, the use of financial potential of the public sector of the economy should be increased.

Key words: state sector of economy, accumulation of capital, human capital, investments in human capital, public expenditures, private expenditures.

Постановка проблеми. Прискорення розвитку національної економіки України та її інтеграція у світове господарство як конкурентоспроможного суб'єкта значною мірою залежать від зростання та реалізації трудового ресурсного потенціалу нації, формування потужного національного людського капіталу, який характеризується високим рівнем

освіти та професійної підготовки, інноваційною активністю та мобільністю.

В умовах сучасної економіки національний людський капітал є тим активом, який забезпечує дохід суспільства загалом. Кожна країна зацікавлена в нагромадженні національного людського капіталу й визначає це як пріоритетну

мету свого соціально-економічного розвитку. Високий рівень та якість життя всього населення є справжньою ознакою нагромадження й ефективного використання національного людського капіталу. Відтворення національного людського капіталу забезпечується за рахунок інвестування в нього. В методологічних дослідженнях Системи національних рахунків (СНР-93) Департаменту з економічних та соціальних питань ООН відзначається, що інвестиції в людський розвиток є ідентичними порівняно з інвестиціями в основний капітал, оскільки збільшують виробничий потенціал людини, відповідно, є для людини джерелом економічних вигід [4, с. 17]. У світовій економічній практиці використовуються різні джерела фінансування інвестицій у національний людський капітал, а саме загальнодержавні та місцеві фінанси, фінанси суб'єктів господарювання, фінансові ресурси некомерційних організацій, грошові заощадження домогосподарств. Зрозуміло, що, відповідно до ринкових принципів господарювання, основними джерелами інвестування в національний людський капітал повинні бути фінансові ресурси суб'єктів господарювання та домогосподарств, тобто фінанси приватного сектору. Однак беззаперечним є той факт, що навіть за умов розвинутого ринку використання тільки цих джерел фінансування нагромадження людського капіталу є недостатнім.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Отже, проблема визначення й ефективного поєднання джерел фінансування інвестицій у національний людський капітал є актуальною для економічної практики, цікавить багатьох вчених та активно досліджується в зарубіжній та вітчизняній економічній науці. Вагомий внесок у дослідження цієї проблеми здійснили Г. Беккер, Т. Шульц, С. Струмлілн, В. Антонюк, О. Амоша, О. Грішнова, А. Кудлай, В. Лукашевич, Л. Мельцер, С. Позднякова, І. Швець та інші науковці [2; 6; 7; 8; 13; 14; 16; 21].

Незважаючи на досить ґрунтовне розроблення проблеми пошуку ефективних механізмів нагромадження національного людського капіталу в науковій літературі, деякі аспекти цієї проблеми залишаються дискусійними. Зокрема, питання того, наскільки економічно обґрунтованими у сучасній ринковій економіці є масштаби інвестування в нагромадження людського капіталу за рахунок фінансових ресурсів державного сектору економіки.

З одного боку, існує думка про те, що «бюджетний механізм фінансового забезпечення розвитку людського капіталу є надто витратним для країни і суперечить ринковим принципам господарювання» [9, с. 69]. З іншого боку, автор зауважує, що «фінансування освіти, науки та медицини суб'єктами господарювання і домогосподарствами

є хаотичним та недостатнім» [9, с. 69], тобто систематичне й активне нагромадження національного людського капіталу в умовах сучасної ринкової економіки неможливе без використання фінансового потенціалу державного сектору економіки. Саме тому визначення ролі та можливостей державного сектору економіки в нагромадженні національного людського капіталу є актуальною проблемою економічної науки, що потребує вирішення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження ролі та можливостей державного сектору економіки в нагромадженні національного людського капіталу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На макроекономічному рівні людський капітал охоплює накопичені вкладення населення, підприємств та держави в освіту, професійну підготовку й перепідготовку, профорієнтацію та працевлаштування, оздоровлення, моральність тощо, що є важливою складовою національного багатства країни й називається її національним людським капіталом. Кількісно національний людський капітал включає всю суму людського капіталу всіх підприємств та всіх громадян держави (за винятком повторного рахунку). І. Швець та С. Позднякова вважають, що людський капітал на рівні держави «являє собою сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей населення, які сформовані в результаті інвестування як країни, регіону у рівень освіти, професійної підготовки, культури, здоров'я тощо, так і завдяки інвестиціям у людський капітал на рівні підприємства та індивідуальному рівні» [14, с. 11].

Серед факторів, які впливають на результативність формування та використання людського капіталу, більшість складають такі, які прямо чи опосередковано детермінуються функціонуванням державного сектору економіки:

- соціально-демографічні фактори (розподіл економічно активного населення між галузями та секторами економіки, чисельність зайнятого та безробітного населення) [2, с. 57–58];

- соціальні фактори (рівень загальної освіти та професійної підготовки населення, стан здоров'я й рівень культури, рівень розвитку соціальної інфраструктури) [2, с. 57–58];

- економічні фактори (реальні доходи населення (зокрема, оплата праці, трансфертні платежі), розподіл їх за групами населення, доступність товарів та послуг, купівельна спроможність національної валюти, кредитно-фінансовий механізм, податкова система, рівень інфляції та економічної стабільності) [2, с. 57–58; 14, с. 16];

- виробничі фактори (рівень техніко-економічного розвитку підприємства, попит на робочу силу, умови використання робочої сили, підвищення кваліфікації, санітарно-гігієнічні умови праці, сис-

тема стимулювання праці, рівень розвитку соціальної інфраструктури) [14, с. 16];

– соціально-економічні фактори (рівень ВВП й доходи населення, соціально-економічна політика й ефективність державного управління, соціальна відповідальність капіталу, соціалізація та гуманізація економіки, якість життя) [7, с. 47];

– інституціональні фактори (закони й нормативні акти, що регулюють права людини, людський розвиток та соціально-трудова сфера; державна політика щодо людського та соціального розвитку; забезпеченість рівних прав та можливостей, наявність дискримінації) [14, с. 16];

– екологічні фактори (загальний екологічний стан території, якість питної води та продуктів харчування, санітарно-гігієнічні умови праці, рекреаційні характеристики території) [2, с. 57–58].

Це зрозуміло, оскільки національний людський капітал формується переважно в результаті споживання специфічних благ, які за своїми характеристиками в сучасній економіці належать до категорії суспільних благ, таких як освіта, охорона здоров'я, культура, екологія. Споживання цих благ становить високу цінність для всього суспільства. Зважаючи на властивості суспільних благ (невиключеність і неконкурентність у споживанні), ринок створює ситуацію, коли обсяги виробництва суспільних благ дуже малі, а їх ціна дуже висока. В результаті виникає ситуація, коли потреби суспільства у значущих для нього благах не задовольняються на належному рівні, що знижує суспільний добробут. Така ситуація в економічній науці отримала назву неспроможності ринку, тобто ринок самостійно неспроможний генерувати ефективні механізми забезпечення суспільними благами, відповідно, нагромадження людського капіталу. Ситуація неспроможності ринку створює економічні передумови для державного втручання у забезпечення суспільними благами, відповідно, об'єктивної необхідності участі державного сектору в нагромадженні національного людського капіталу. Ще одним альтернативним шляхом забезпечення суспільства такими благами є діяльність некомерційних організацій, які використовують благодійні кошти, разом з державним сектором належать до суспільного сектору економіки.

Який би спосіб фінансування виробництва суспільних благ не був вибраний (фінанси приватного сектору, фінанси державного сектору, фінанси муніципального сектору, фінанси некомерційних організацій), він вимагає формування відповідних фондів грошових ресурсів за рахунок доходів приватного сектору, доходів державного та місцевих бюджетів, доходів некомерційних організацій.

11 жовтня 2018 року у Сінгапурі МВФ та Світовий Банк презентували новий індекс людського капіталу. Індекс людського капіталу відображає кількісну оцінку внеску охорони здоров'я та освіти

в ефективність та рівень доходу подальшого покоління громадян країни. Топ-10 країн з найвищим показником індексу людського капіталу виглядає таким чином (табл. 1). У рейтингу країн світу за оцінкою розвитку людського капіталу Україна посіла 50-е місце.

Таблиця 1

Індекс людського капіталу [22]

Ранг	Економіка країни	Значення
1	Сінгапур	0,88
2	Південна Корея	0,84
3	Японія	0,84
4	Китай	0,82
5	Фінляндія	0,81
6	Ірландія	0,81
7	Австралія	0,80
8	Швеція	0,80
9	Нідерланди	0,80
10	Канада	0,80
...
50	Україна	0,65

Якщо проаналізувати за даними 2015 року способи фінансування інвестицій у нагромадження національного людського капіталу в економіках країн-лідерів за індексом людського капіталу, то можна побачити, що освіта та охорона здоров'я як два ключових фактори, що впливають на результативність формування людського капіталу, фінансувались і державним, і приватним секторами економіки цих країн (табл. 2, 3).

Причому, як можна помітити з даних табл. 2, 3, частка кожного з цих секторів прямо не залежала від специфіки моделі національної економічної системи (ліберальної чи соціально орієнтованої), в якій історично склалась мінімальна чи максимальна роль держави й державного сектору в національній економіці. В цій групі представлені країни з різними економічними моделями, а саме ліберальною (неоліберальною) моделлю розвитку (Канада, Ірландія, Нідерланди, Австралія), соціально орієнтованою економікою (Швеція, Фінляндія), змішаною економікою державного капіталізму (Сінгапур), регульованим корпоративним капіталізмом (Японія), державно керованою економікою (Корея), моделлю соціалістичного ринку (Китай). В кожній з цих країн частка державного сектору у фінансуванні інвестицій в освіту та охорону здоров'я була більшою, ніж частка приватного сектору, тобто у формуванні національного людського капіталу в Топ-10 країнах з найвищим показником індексу людського капіталу використовувались переважно фінансові ресурси державного сектору економіки.

Однак співвідношення участі державного та приватного секторів у формуванні національного людського капіталу дійсно залежало від специ-

Фінансування освіти в топ-10 країнах з найвищим показником за індексом людського капіталу та Україні у 2015 році [15; 20]

№	Показник	Державні витрати на освіту як відсоток ВВП (%)	Державні витрати на освіту як відсоток загального обсягу державних витрат (%)	Приватні витрати на освіту як відсоток ВВП (%)
	Країна			
1	Сінгапур	2,9	20,0	...
2	Корея	5,1	...	1,67
3	Японія	3,6	9,3	1,15
4	Китай
5	Фінляндія	7,2	12,3	0,09
6	Ірландія	5,3	13,5	0,36
7	Австралія	5,2	13,9	2,0
8	Швеція	7,7	14,9	...
9	Нідерланди	5,5	12,0	0,96
10	Канада	1,58
11	Україна	5,9	13,1	...

Таблиця 3

Фінансування охорони здоров'я в топ-10 країнах з найвищим показником за індексом людського капіталу та Україні у 2015 році [18; 19]

№	Показник	Державні витрати на охорону здоров'я як відсоток ВВП (%)	Державні витрати на охорону здоров'я як відсоток загальних витрат на охорону здоров'я (%)	Приватні витрати на охорону здоров'я як відсоток загальних витрат на охорону здоров'я (%)	Приватні витрати на охорону здоров'я як відсоток ВВП (%)
	Країна				
1	Сінгапур	2,2	51,88	48,12	2,05
2	Корея	4,2	56,4	43,6	3,19
3	Японія
4	Китай	3,2	59,78	40,22	2,12
5	Фінляндія	7,3	77,41	22,59	2,15
6	Ірландія	5,4	69,99	30,01	2,36
7	Австралія
8	Швеція	9,2	83,66	16,34	1,81
9	Нідерланди	8,6	80,71	19,29	2,09
10	Канада	7,7	73,55	26,45	2,74
11	Україна	2,8	48,84	51,16	3,33

фіки національної моделі економічної системи. Так, у країнах з ліберальною (неоліберальною) моделлю розвитку (Канада, Ірландія, Нідерланди, Австралія) державні витрати на освіту коливались від 5,2% до 5,5% ВВП, а державні витрати на охорону здоров'я становили 5,4–8,6% ВВП. При цьому приватні витрати на освіту й охорону здоров'я були значно меншими: 0,36–2% ВВП та 2,09–2,74% ВВП (табл. 2, 3). Країни із соціально орієнтованою економікою (Швеція, Фінляндія) в групі країн-лідерів за індексом людського капіталу мали найбільші показники державного фінансування освіти (7,2–7,7% ВВП) й охорони здоров'я (7,3–9,2% ВВП), тоді як частка приватного сектору у фінансуванні освіти й охорони здоров'я в цій групі країн була мінімальною: 0,09% у Фінляндії (табл. 2, 3). В Японії, Кореї, Сінгапурі, в економіці яких держава відіграє значну регулюючу

роль, державні витрати на освіту коливались від 2,9% ВВП (у Сінгапурі) до 5,1% ВВП (у Кореї), а державні витрати на охорону здоров'я – від 2,2% ВВП (у Сінгапурі) до 4,2% ВВП (у Кореї). Приватні витрати на освіту та охорону здоров'я в цих країнах не перевищували 1,67% ВВП та 3,19% ВВП (у Кореї) відповідно (табл. 2, 3). Приблизно такі ж показники державних та приватних витрат на охорону здоров'я мав Китай, а саме 3,2% ВВП та 2,12% ВВП відповідно (табл. 3).

Про ступінь пріоритетності фінансування інвестицій у нагромадження національного людського капіталу у сфері освіти свідчить показник державних витрат на освіту як відсоток загального обсягу державних витрат. Найбільшим цей показник був у Сінгапурі, який посідає перше місце в рейтингу країн світу за оцінкою розвитку людського капіталу, а саме 20%, тоді як у більшості країн рейтингу він

коливався від 12% у Нідерландах до 14,9% у Швеції, а найменші державні витрати на освіту як відсоток загального обсягу державних витрат були в Японії (9,3%) (табл. 2).

Про ступінь відповідальності держави за фінансування інвестицій у нагромадження національного людського капіталу у сфері охорони здоров'я свідчить показник державних витрат на охорону здоров'я як відсоток загального обсягу витрат на охорону здоров'я. У більшості країн рейтингу витрати на охорону здоров'я фінансуються переважно державою. Лідерами за показником державних витрат на охорону здоров'я як відсоток загального обсягу витрат на охорону здоров'я були Швеція (83,66%), Нідерланди (80,61%), Фінляндія (77,41%). Приблизно порівну були розподілені витрати на охорону здоров'я між державним та приватним секторами у Сінгапурі (51,88%) та Кореї (56,4%) (табл. 3).

Порівнюючи способи фінансування інвестицій у нагромадження національного людського капіталу в економіках країн-лідерів за індексом людського капіталу та в економіці України, через суперечливість висновків не можемо однозначно стверджувати про провідну роль державного сектору економіки. Так, за показником державних витрат на освіту та ступенем пріоритетності фінансування інвестицій у нагромадження національного людського капіталу вітчизняна економіка в середньому була схожа на економіки країн ліберальної (неоліберальної) моделі розвитку (Канадою, Ірландією, Нідерландами, Австралією), адже мала 5,9% ВВП та 13,1% загального обсягу державних витрат (табл. 2). Однак за показником державних витрат на охорону здоров'я економіка України була схожа на економіку Сінгапуру, в якому цей показник є найнижчим серед лідерів рейтингу, а саме 2,8% ВВП. Показник державних витрат на охорону здоров'я як відсоток загального обсягу витрат на охорону здоров'я у вітчизняній економіці становив 48,84%, що свідчить про перекидання державою приблизно половини відповідальності за фінансування інвестицій у нагромадження національного людського капіталу у сфері охорони здоров'я на приватний сектор економіки (табл. 3).

Досягнення країною лідируючої позиції в рейтингу країн світу за оцінкою розвитку людського капіталу свідчить про ефективність вибору нею способів фінансування інвестицій у нагромадження національного людського капіталу, а саме оптимальність використання потенційних можливостей державного та приватного секторів економіки. На нашу думку, недостатність фінансування нагромадження та розвитку національного людського капіталу за рахунок ресурсів державного сектору економіки та слабкі потенційні фінансові можливості приватного сектору економіки є основними причинами 50-ї позиції України

в рейтингу країн світу за оцінкою розвитку людського капіталу.

Так, у 2015–2017 роках державні витрати на освіту в Україні становили близько 6% ВВП, що відповідає діапазону від 4% до 6%, рекомендованому в Рамковій програмі дій «Освіта-2030» [10]. Однак державні витрати на освіту у 2015–2017 роках досягли тільки в середньому 15,1% загального обсягу державних витрат, що сягає тільки мінімального значення діапазону 15–20%, рекомендованого в Рамковій програмі дій «Освіта-2030» [11, с. 133]. Крім цього, такий показник державного фінансування освіти не відповідає обсягам державних витрат на освіту, визначених у статті 78 Закону України «Про освіту» (не менше 7% ВВП) [5]. Варто погодитися з думкою вітчизняних вчених, які досліджують проблему розвитку людського капіталу в Україні, про те, що наша держава продовжує розглядати витрати на освіту як елемент соціальної політики, а не інвестиції в людський капітал, що загрожує розвитку країни в майбутньому» [11, с. 132]. У зв'язку з цим необхідно збільшити обсяги державного фінансування інвестицій в освіту задля доведення їх до показників європейських держав, що є лідерами в розвитку національного людського капіталу. Це, як бачимо з нашого дослідження, становить 7,2–7,7% ВВП. Крім цього, згідно з результатами дослідження, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова в жовтні 2018 року, на думку громадян України, послуги у сфері освіти на 73,7% повинна фінансувати саме держава [11, с. 229].

«Державні витрати на охорону здоров'я в Україні складають 77 доларів на душу населення (за даними 2015 року) і є найнижчими серед європейських країн», про що йдеться в прес-релізі Програми розвитку ООН за результатами дослідження, проведеного під егідою Програми розвитку ООН (ПРООН), Світового банку та Київської школи економіки [3]. В Україні фінансування охорони здоров'я здійснюється з державного та місцевих бюджетів, соціального страхування, приватних коштів домогосподарств, роботодавців, некомерційних організацій, що обслуговують домогосподарства, а також коштів міжнародних донорських організацій.

При цьому основним обов'язковим джерелом фінансування охорони здоров'я повинні виступати саме кошти державного та місцевих бюджетів, що підтверджується практикою європейських країн загалом та країн-лідерів за індексом людського капіталу зокрема. Однак, як відзначалось раніше, в Україні з 2015 року фінансування витрат на охорону здоров'я здійснюється переважно за рахунок недержавних джерел фінансування. Так, у 2016 році за рахунок державного сектору витрати на охорону здоров'я профінансовано лише на 44,8%, за кошти приватних фірм та корпорацій – на 1,7%, за кошти домогосподарств – на 52,8%, за

кошти донорів – 0,7% [11, с. 84]. Згідно з даними Державної служби статистики у 2017 році з 98% домогосподарств, які потребували медичної допомоги, придбання ліків та медичного приладдя, 29,7% не змогли задовольнити такі потреби з таких причин: придбати ліки через занадто високу їх вартість (97,8%); придбати медичне приладдя через занадто високу його вартість (96,6%); відвідати лікаря через занадто високу вартість послуг (74,0%); відвідати стоматолога через занадто високу вартість послуг (98,0%) [12].

На тлі стабільно негативних важливих щодо розвитку національного людського капіталу медико-демографічних показників (депопуляції, смертності населення, очікуваної тривалості життя, стану здоров'я населення) наявна ситуація з фінансуванням охорони здоров'я в Україні може бути оцінена як така, що не сприяє нагромадженню національного людського капіталу. В контексті формування та реалізації єдиної стратегії державної політики збереження здоров'я населення та забезпечення гарантій рівного доступу до якісних послуг охорони здоров'я частка державного сектору в цій сфері повинна бути доведена до показників європейських країн, а саме 7–9% ВВП та 70–80% загальних витрат на охорону здоров'я, що відповідає запиту суспільства України. Згідно з результатами соціологічного дослідження, на думку громадян України, медичні послуги на 73,7% повинна фінансувати саме держава [11, с. 229].

Висновки з проведеного дослідження.

Оскільки ринок самостійно неспроможний генерувати ефективні механізми нагромадження людського капіталу, то це зумовлює об'єктивну необхідність участі державного сектору в нагромадженні національного людського капіталу. В результаті функціонування державного сектору в економіці формується група факторів, які впливають на нагромадження національного людського капіталу, найважливішими серед яких є рівень загальної освіти та стан здоров'я населення.

Практика країн-лідерів у світовому рейтингу за оцінкою розвитку людського капіталу свідчить про ефективність співвідношення використання потенційних можливостей державного та приватного секторів економіки в нагромадженні національного людського капіталу. В кожній з цих країн незалежно від національної моделі економічної системи частка державного сектору у фінансуванні інвестицій в освіту та охорону здоров'я була більшою, ніж частка приватного сектору, що свідчить про переважаючу роль державного сектору економіки в нагромадженні національного людського капіталу.

Відставання України в нагромадженні національного людського капіталу зумовлене перш за все недостатністю фінансування його нагромадження та розвитку за рахунок ресурсів дер-

жавного сектору економіки та слабкими потенційними фінансовими можливостями приватного сектору економіки. Державне фінансування освіти й охорони здоров'я не відповідає міжнародним рекомендаціям та позитивним світовим прикладам, нормативам вітчизняного законодавства та суспільному запиту. Отже, для формування потужного національного людського капіталу в національній економіці України слід збільшити використання фінансового потенціалу державного сектору економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гвоздик Н. Роль держави у формуванні і розвитку людського капіталу. *Ефективна економіка*. 2014. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2993> (дата звернення: 01.02.2019).
2. Грішнова О. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки : монографія. Київ : Т-во «Знання», 2001. 254 с.
3. Державні витрати на охорону здоров'я в Україні найнижчі в Європі – дослідження. URL: <https://www.unian.ua/health/worldnews/2336977-derjavni-vitrati-na-ohoronu-zdorovya-v-ukrajini-naunijchi-v-evropi-doslidjennya.html> (дата звернення: 01.02.2019).
4. Дополнения и поправки к Системе национальных счетов 1993 года. – Департамент по экономическим и социальным вопросам, Статистический отдел ООН, ОЭСР, МВФ, Серия F/2/Rev.4. URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesf/seriesf_2rev4_add1r.pdf (дата звернення: 01.02.2019).
5. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 01.02.2019).
6. Кудлай А. Управління людським капіталом підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.09.01. Харків, 2004. 20 с.
7. Лукашевич В. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навчальний посібник. Львів : Новий Світ – 2000, 2010. 424 с.
8. Антонюк В., Амоша О., Мельцер Л. та ін. Людський капітал регіонів України в контексті інноваційного розвитку : монографія. Донецьк : НАН України, Ін-т економіки пром-сті, 2011. 308 с.
9. Олієвська М. Джерела фінансування людського капіталу в Україні. URL: <http://www.nbv.gov.ua/node/2116> (дата звернення: 01.02.2019).
10. Резюме Всемирного доклада по мониторингу образования 2017/18 «Подотчётность в образовании: выполнение обязательств». URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259593_rus (дата звернення: 01.02.2019).
11. Пищуліна О., Юрочко Т., Міщенко М., Жаліло Я. Розвиток людського капіталу: на шляху до якісних реформ : аналітична доповідь. Київ : Заповіт, 2018. 367 с.
12. Самооцінка населенням стану здоров'я та рівня доступності окремих видів медичної допомоги у 2017 році (за даними вибіркового опитування домогосподарств у жовтні 2017 році) : статистич-

ний збірник / Держ. служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.02.2019).

13. Струмилин С. Избранные произведения. Проблемы экономики труда. Москва : Наука, 1964. Т. 3. 216 с.

14. Швець І., Позднякова С. Оцінка нагромадження людського капіталу на промислових підприємствах. Донецьк : Норд-Пресс, 2011. 172 с.

15. Accountability in education: meeting our commitments: Global education monitoring report, 2017/2018. URL: <http://gem-report-2017.unesco.org/wp-content/uploads/2017/10/2017-GEM-Report-Statistical-Tables.pdf> (дата звернення: 01.02.2019).

16. Becker G.S. Human Capital: a theoretical and empirical analysis, with special reference to education. New York : National Bureau of Economic Research: distributed by Columbia University Press, 1975. 101 p.

17. Current health expenditure (% of GDP). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.CHEX.GD.ZS> (дата звернення: 01.02.2019).

18. Domestic general government health expenditure (% of current health expenditure). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.GHED.CH.ZS> (дата звернення: 01.02.2019).

19. Domestic private health expenditure (% of current health expenditure). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.PVTD.CH.ZS> (дата звернення: 01.02.2019).

20. Private spending on education. URL: <https://data.oecd.org/eduresource/private-spending-on-education.htm> (дата звернення: 01.02.2019).

21. Schultz T. Investment in Human Capital. *The American Economic Review*. 1961. No. 1 (March). P. 1–17.

22. The human capital project. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30498/33252.pdf?sequence=5> (дата звернення: 01.02.2019).

REFERENCES:

1. Hvozdyk N. (2014) Rolj derzhavy u formuvanni i rozvytku ljuds'kogho kapitalu [The role of the state in the formation and development of human capital]. *Effective economy* (electronic journal), no. 5. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2993> (accessed: 1 February 2019).

2. Ghrishnova O. (2001) *Ljids'kyj kapital: formuvannja v systemi osvity i profesijnnoj pidghotovky* [Human capital: formation in the system of education and vocational training]. Kiev : Knowledge (in Ukrainian).

3. UNIAN. Informacijne aghenstvo (2018) *Derzhavni vytraty na okhoronu zdorov'ja v Ukrajinі najnyzhi v Jevropi* [Public spending on healthcare in Ukraine is lowest in Europe]. Available at: <https://www.unian.ua/health/worldnews/2336977-derzhavni-vitrati-na-okhoronu-zdorovya-v-ukrajini-najnyzhi-v-evropi-doslidjennya.html> (accessed: 1 February 2019).

4. Departament po ekonomicheskim i sotsial'nym voprosam, Statisticheskij otdel OON, OESR, MVF (2006) *Dopolneniya i popravki k Sisteme natsional'nykh schetov 1993 goda* [Additions and amendments to the System of National Accounts 1993]. Series F/2/Rev.4. Available at: <https://unstats.un.org/unsd/publication/>

Seriesf/seriesf_2rev4_add1r.pdf (accessed: 1 February 2019).

5. Verkhovna Rada Ukrainy (2017) *Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 5 veresnja 2017 roku № 2145-VIII* [On Education: The Law of Ukraine of 5 September 2017]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (accessed: 1 February 2019).

6. Kudlaj A. (2004) *Upravlinnja ljids'kyjm kapitalom pidpryjemstva* [Management of human capital of the enterprise] (PhD Thesis), Kharkiv : Kharkiv State University of Economics.

7. Lukashevych V. (2010) *Ekonomika praci ta socialjno-trudovi vidnosyny* [Economics of Labor and Social-Labor Relations]. Lviv : New World – 2000 (in Ukrainian).

8. Antonyuk V., Amosha O., Melzer L. and others (2011) *Ljids'kyj kapital rehioniv Ukrainy v konteksti innovacijnogho rozvytku* [Human Capital of Ukraine's Regions in the Context of Innovation Development]. Donetsk : National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Economics of Industry (in Ukrainian).

9. Olijevsjka M. *Dzherela finansuvannja ljids'kogho kapitalu v Ukrajinі* [Sources of human capital financing in Ukraine]. Available at: <http://www.nbu.gov.ua/node/2116> (accessed: 1 February 2019).

10. UNESCO (2018) *Rezyume Vsemirnogo doklada po monitoringu obrazovaniya 2017/18 "Podotchetnost' v obrazovanii: vpolnenie obyazatel'stv"* [Summary of the World Report on Education Monitoring 2017/18 "Accountability in Education: Meeting the Commitments"]. Available at: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259593_rus (accessed: 1 February 2019).

11. Pyshhulina O., Jurochko T., Mishhenko M., Zhalilo Ja. (2018) *Rozvytok ljids'kogho kapitalu: na shljakhu do jakisnykh reform* [Development of human capital: on the way to qualitative reforms]. Kyiv : Testament (in Ukrainian).

12. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018) *Samoocinka naselennjam stanu zdorov'ja ta rivnja dostupnosti okremykh vydiv medychnoji dopomoghy u 2017 roci (za danymy vybirkovogho opytuvannja domoghospodarstv u zhovtni 2017 roku)* [Self-assessment by the population of the health status and availability of certain types of medical care in 2017 (according to a sample household survey in October 2017)]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 1 February 2019).

13. Ctrumilin S. (1964) *Izbrannye proizvedeniya*. T. 3 [Selected works. Vol. 3]. *Problemy ekonomiki truda* [Problems of labor economics]. Moscow : Science (in USSR).

14. Shvecj I., Pozdnjakova S. (2011) *Ocinka naghromadzhennja ljids'kogho kapitalu na promyslovykh pidpryjemstvakh* [Estimation of accumulation of human capital at industrial enterprises]. Donetsk : Nord-Press (in Ukrainian).

15. Accountability in education: meeting our commitments: Global education monitoring report, 2017/2018. URL: <http://gem-report-2017.unesco.org/wp-content/uploads/2017/10/2017-GEM-Report-Statistical-Tables.pdf> (accessed: 1 February 2019).

16. Becker G.S. Human Capital: a theoretical and empirical analysis, with special reference to education.

New York : National Bureau of Economic Research: distributed by Columbia University Press, 1975. 101 p.

17. Current health expenditure (% of GDP). Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.CHEX.GD.ZS> (accessed: 1 February 2019).

18. Domestic general government health expenditure (% of current health expenditure). Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.GHED.CH.ZS> (accessed: 1 February 2019).

19. Domestic private health expenditure (% of current health expenditure). Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.PVTD.CH.ZS> (accessed: 1 February 2019).

20. Private spending on education. Available at: <https://data.oecd.org/eduresource/private-spending-on-education.htm> (accessed: 1 February 2019).

21. Schultz T. Investment in Human Capital. *The American Economic Review*. No. 1 (March). 1961. P. 1–17.

22. The human capital project. Available at: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30498/33252.pdf?sequence=5> (accessed: 1 February 2019).

Pidopryhora Larysa

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Education Economics,
Drahomanov M. P. National Pedagogical University

STATE SECTOR OF ECONOMY IN NATIONAL HUMAN CAPITAL CONSUMPTION

The purpose of the article. Systematic and active accumulation of national human capital in a modern market economy is impossible without the use of financial potential of the state sector of the economy. That is why the definition of the role and opportunities of the state sector of the economy in the accumulation of national human capital is an urgent problem of economic science that needs to be addressed. The purpose of the article is to study the role and opportunities of the state sector of the economy in the accumulation of national human capital.

Methodology. The methodological basis of the study is the systematic approach, the method of statistical analysis, the analysis of the fundamental provisions of economic theory, the scientific works of leading domestic and foreign scientists on the problems of the formation and development of national human capital and the functioning of the state sector of the economy.

Results. Since the market itself is not capable of generating efficient mechanisms for the accumulation of human capital, this leads to the objective need for public sector involvement in the accumulation of national human capital. As a result of the functioning of the public sector in the economy, a group of factors is formed that influence the accumulation of national human capital, the most important of which are the level of general education and the state of health of the population. The practice of leading countries in the world ranking in the assessment of human capital development shows the effectiveness of the relationship between the use of potential public and private sectors in the accumulation of national human capital. In each of these countries, irrespective of the national model of the economic system, the share of the public sector in financing investments in education and health was greater than in the private sector, indicating the predominant role of the public sector in the accumulation of national human capital.

Practical implications. Lack of Ukraine in the accumulation of national human capital is due, first of all, to the lack of financing of its accumulation and development at the expense of the resources of the state sector of the economy and the weak potential financial possibilities of the private sector of the economy. Public funding for education and health is not in line with international recommendations and positive global examples, norms of domestic legislation and public inquiry. Therefore, in order to form a powerful national human capital in the national economy of Ukraine, the use of financial potential of the state sector of the economy should be increased.

Value/originality. In our work, we considered the financing of investments in the accumulation of national human capital at the expense of the resources of the state sector of the economy in the leading countries of the world and found that the public sector plays an important role in financing national human capital. In contrast, in Ukraine the low level of accumulation of national human capital is due to insufficient financing by the state, which requires adjusting the priorities of public expenditure policy.